

В.М. Дрьомін,

завідувач кафедри,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент
Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки й техніки України

КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Кафедра кримінології та кримінально-виконавчого права – самостійний структурний підрозділ, який був створений у грудні 1997 р. одночасно із заснуванням Одеської державної юридичної академії. Кафедра є однією з профільних, які забезпечують викладання предметів кримінально-правового циклу на всіх факультетах та інститутах університету.

Основними напрямками діяльності кафедри є організація та реалізація на відповідному рівні навчальної, наукової та навчально-методичної роботи для викладання та засвоєння курсів із кримінології, кримінально-виконавчого права та низки спецкурсів; виконання наукових досліджень; підготовка науково-педагогічних кадрів і підвищення їх кваліфікації, організація та реалізація виховної роботи серед студентів.

Незважаючи на відносно невеликий термін існування кафедри, вивчення кримінологічних і пенітенціарних проблем ученими та юристами в м. Одеса має давню історію та сягає часів, коли в 1924 р. при Одеському будинку примусових робіт (тюрмі) за участю вчених Одеського університету був створений Кабінет із вивчення злочинності й особистості злочинця з філіями в Харкові та Києві. Незабаром він став Всеукраїнським кабінетом і щорічно з 1927 по 1930 р. видавав збірник «Вивчення злочинності й пенітенціарна практика». На початку 30-х рр. політичним рішенням усі кримінологічні кабінети в СРСР були закриті. Відродження кримінології відбулося в шістдесяті роки. Викладання кримінології та кримінально-виконавчого права

в рамках підготовки професійних юристів почалося на юридичному факультеті Одеського державного університету імені І.І. Мечникова в кінці 60-х рр. і оформилося в самостійні навчальні дисципліни на початку 70-х рр. минулого століття.

Першими викладачами кримінології в ті роки були старший викладач М.О. Єльчанінов, який розробив курс, і к. ю. н. Г.М. Ясинський, який у той час обіймав посаду прокурора Одеської області. Із 1975 до 1980 р. кримінологію викладав професор Є.В. Додін, під керівництвом якого на факультеті були розпочаті перші кримінологічні дослідження. Становленню кримінології на юридичному факультеті значно сприяв професор В.П. Колмаков, який був деканом юридичного факультету й завідувачем кафедри криміналістики, кримінального права та процесу Одеського державного університету. Він створив і викладав новий спецкурс «Попередження злочинності неповнолітніх». Особливістю цього спецкурсу, який згодом читав доцент І.В. Постіка, була розгорнута порівняльна кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх, зокрема в зарубіжних країнах, її причин і засобів боротьби з нею. Із 1979 р. кримінологію на всіх формах навчання почав викладати В.М. Дрьомін.

Нового імпульсу розвитку кримінології на юридичному факультеті надав прихід у 1980 р. в якості завідувача кафедри кримінального права, процесу й криміналістики відомого в СРСР ученого, професора Л.В. Багрій-Шахматова. У 1983 р. під керівництвом професора Л.В. Багрій-Шахматова В.М. Дрьомін

захистив першу на факультеті кандидатську дисертацію з кримінології на тему «Криміногенний вплив раніше засуджених осіб на неповнолітніх». Із 1986 р. після захисту кандидатської дисертації ще одним лектором із кримінології став В.О. Туляков.

На кафедрі працювали також відомі вчені. Із 1999 р. до початку 2001 р. на кафедрі працював один із фундаторів української кримінології, доктор юридичних наук, професор А.Ф. Зелінський, який був також членом спеціалізованої вченої ради юридичної академії. Із 2001 р. на кафедрі за сумісництвом працював доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу кримінально-правових проблем Інституту держави й права НАН України Олександр Миколайович Костенко. Наукові та дослідницькі здобутки цих учених, поєднані з новітніми методиками викладання та найсучаснішими досягненнями кримінологічної науки, застосовують нині лектори з кримінології – кандидати юридичних наук, доценти А.А. Березовський, Ж.В. Мандриченко, Т.В. Мельничук, Ю.О. Стрелковська, Н.О. Федчун, В.Я. Цитряк, А.М. Ізовіта, О.В. Дикий, Г.М. Чернишов,

Історія викладання та розвитку на кафедрі науки кримінально-виконавчого права пов'язана з предметом, який раніше називався виправно-трудовим правом. Із приходом на факультет професора Л.В. Багрій-Шахматова, який мав багато праць із виправно-трудового права й був ініціатором його перетворення на кримінально-виконавче право, ця наука почала знаходити певне відображення в тематиці наукових досліджень.

Курс кримінально-виконавчого права читався різними спеціалістами кримінального профілю. З 1967 р. до 1973 р. лектором була начальник жіночої колонії І.М. Куц. Потім у різні роки цей предмет викладав старший викладач Л.І. Нагерняк, доцент В.В. Тищенко, професор Л.В. Багрій-Шахматов, доцент В.М. Федоров, доцент В.М. Дрьомін. Із 1996 р. кримінально-виконавче право

викладав також доцент С.О. Стефанов, а з 2007 р. до 2012 р. – доцент Д.В. Ягунов. Їхню справу успішно продовжують кандидати юридичних наук, доценти А.А. Березовський, С.В. Черкасов, А.І. Марчук, А.М. Ізовіта.

Результатом наукових пошуків професорсько-викладацького складу кафедри стало здобуття наукових ступенів і численні публікації в українських і зарубіжних виданнях. Так, за ці роки захищені дві докторських дисертації (В.О. Туляков і В.М. Дрьомін), під керівництвом професора В.М. Дрьоміна захищені тринадцять кандидатських дисертацій.

Становленню кафедри сприяли й інші ініціативи. Так, проф. В.М. Дрьомін був керівником робочої групи при Міністерстві юстиції України, яка розробляла проект Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» (1999–2000 рр.). У складі колегії відповідальних редакторів і робочої групи експертів, створеної на базі Антитерористичного центру при СБ України, він брав участь у розробленні проекту Закону України «Про боротьбу з тероризмом» (2001–2002 рр.). Був членом наукової групи з розроблення проекту Закону України «Про кримінологічну експертизу» (2002–2004 рр.). У 2009 р. Ж.В. Мандриченко брала участь у розробленні проекту Закону України щодо здійснення профілактики правопорушень працівниками кримінальної міліції у справах дітей на базі трирівневої моделі профілактики підліткової злочинності.

Співробітники кафедри брали участь у міжнародному проекті «Система кримінальної юстиції в Україні», який координувався Департаментом міжнародного розвитку Великобританії й здійснювався Центром із прав людини Школи права Ноттінгемського університету (1999–2000 рр.); в експерименті з проблем застосування пробації в Україні (науковий консультант – професор В.М. Дрьомін), який здійснював-

ся спільно з Державним департаментом із питань виконання покарань України та Лондонською службою пробації (2000–2002 рр.), у міжнародному проєкті спільно із Центром із прав людини Ноттінгемського університету з метою розроблення навчального курсу «Права людини у сфері кримінальної юстиції та пенітенціарної системи» (науковий керівник – проф. В.М. Дрьомін).

Викладачі кафедри брали активну участь у наукових заходах. Професори В.М. Дрьомін і В.О. Туляков брали участь у роботі Шостого конгресу кримінологів країн Східної Європи (1987 р.), запрошувалися Міжнародним інститутом соціології й права (Он'яте, Іспанія) для участі в семінарі з проблем насильства щодо дітей (1991 р.).

Професор В.М. Дрьомін був учасником щорічних конференцій Європейського кримінологічного товариства (Хельсінкі, 2003 р.; Амстердам, 2004 р.); колоквиуму «Реформування системи кримінального судочинства в частині захисту прав людини в країнах Центральної та Східної Європи» (Ноттінгем, 2000 р.) тощо.

У рамках партнерства з Національним інститутом юстиції Міністерства юстиції США за підтримки Центру з вивчення транснаціональної злочинності й корупції (TRACCS) при Американському університеті (Вашингтон) співробітниками кафедри створений Одеський центр із вивчення організованої злочинності й корупції (керівник – професор В.М. Дрьомін), основними завданнями якого є моніторинг інформаційних наукових і юридичних ресурсів і аналітичні дослідження у сфері протидії регіональній і міжнародній організованій злочинності й корупції. Розроблено діючий веб-портал «Одеський центр із вивчення організованої злочинності та корупції».

Із дня заснування й донині завідувачем кафедри є Віктор Миколайович Дрьомін, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, член Координаційного бюро

з проблем кримінології НАПрН України, заслужений діяч науки й техніки України, автор більше ніж 150 наукових праць. На сучасному етапі кафедра організаційно включена до складу факультету підготовки слідчих Інституту кримінальної юстиції. На кафедрі працює один доктор юридичних наук, професор і одинадцять кандидатів наук, доцентів, сім з яких мають учене звання доцента.

При кафедрі функціонує кримінологічна лабораторія, яка покликана сприяти навчальному процесу та науковим дослідженням. Завдяки сприятливим умовам, що створені в університеті для освітньої діяльності, співробітники кафедри постійно працюють над удосконаленням наукового та навчального процесів, застосовуючи сучасні методики та технології в організації навчання, модернізовану матеріально-технічну базу, використовуючи позитивний інноваційний досвід провідних зарубіжних вузів, що підвищує якість знань студентів і рівень юридичної освіти в цілому.

На кафедрі викладаються такі навчальні курси та спецкурси: «Кримінологія», «Кримінально-виконавче право», «Кримінологічна віктимологія», «Транснаціональна злочинність», «Права людини у сфері кримінальної юстиції», «Попереджувальна діяльність правоохоронних органів», «Кримінологічна безпека економічної діяльності», «Запобігання злочинності неповнолітніх», «Сучасні пенітенціарні системи» тощо.

За останні п'ять років кафедра істотно наблизила навчальний процес до практики, а також досягла певних успіхів у науковій і навчальній роботі. Підтримуючи зв'язки з практикою правозастосування та прагнучи розвинути в студентів навички майбутньої професії, кафедра забезпечила виконання Договору про співпрацю між Національним університетом «Одеська юридична академія» й управлінням Державної пенітенціарної служби України в Одеській області. Договір передбачає проведення в установах виконання покарань учбово-ознайомчих відвідувань у на-

вчально-пізнавальних цілях у рамках курсу «Кримінально-виконавче право», надання консультативної й методичної допомоги фахівцям управління.

Науково-дослідна робота співробітників кафедри спрямована на надання доктринального обґрунтування системи організаційно-правових передумов упровадження кримінологічних, кримінально-правових і пенітенціарних заходів протидії злочинності та забезпечення сталого розвитку суспільства. Результати досліджень 2012–2016 рр. були оприлюднені на численних науково-практичних конференціях, надруковані в 4 монографіях, 4 посібниках і більше ніж у 260 інших наукових публікаціях, зокрема в зарубіжних виданнях й у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних. За відомостями наукометричних баз, учені кафедри та їх роботи мають досить високі індекси цитованості.

За останні п'ять років було захищено шість кандидатських дисертацій: «Кримінологічні засади класифікації засуджених до позбавлення волі» (А.І. Марчук); «Кримінологічна безпека мореплавства та кримінально-правові засоби її забезпечення» (Н.О. Федчун); «Вивчення та попередження злочинності у сфері земельного ринку в Україні» (А.М. Ізовіта); «Підкуп у сфері публічної службової діяльності: кримінологічне дослідження» (В.Я. Цитряк); «Кримінологічні засади вивчення й попередження злочинів у сфері обороту житлової нерухомості в Україні» (О.В. Дикий); «Фінансове шахрайство в інвестиційно-будівельній сфері: кримінологічне дослідження» (Г.М. Чернишов).

Завдяки багатовекторності досліджень усіх співробітників кафедри їх положення та результати знайшли широке застосування у таких галузях: 1) науково-дослідницька робота (щодо вивчення проблем, пов'язаних із криміналізацією суспільства, удосконалення понятійного апарату та методології досліджень); 2) правотворчість і правозастосування (для розроблення державних програм протидії злочинності,

удосконалення регулювання суспільних відносин із нейтралізації криміногенних ризиків, розроблення кримінологічних, кримінально-правових і пенітенціарних заходів протидії злочинності, для вдосконалення діяльності контролюючих і правоохоронних органів щодо більш повного обліку злочинів, усунення причин криміналізації, а також співпраці з відповідними міжнародними інституціями). Зокрема, співробітники кафедри беруть участь у комісіях із розроблення законопроектів, здійснюють експертизу законопроектів.

Учені кафедри здійснювали експертизу Законів України «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» (квітень 2010 р), експертизу Національної стратегії щодо запобігання та протидії корупції на 2010–2014 рр., проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» (жовтень 2010 р.).

Співробітники кафедри підготували численні наукові висновки, зауваження та пропозиції щодо доцільності й обґрунтованості прийняття проектів Законів «Про прокуратуру», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення здійснення фінансового контролю й урегулювання конфлікту інтересів», «Про заборону вибіркового правосуддя», «Про люстрацію в Україні», «Про Державне бюро розслідувань України», «Про внесення змін щодо здійснення судочинства міжнародним судом»; Кримінально-виконавчого кодексу України, Кримінально-процесуального кодексу України тощо.

Із метою консолідації українського та міжнародного наукового потенціалу з протидії злочинності та вирішення інших завдань запобіжної діяльності

кафедра провела наукові семінари та конференції, у яких взяли участь провідні вчені та практики. Зокрема, у 2012 р. кафедра була організатором Міжнародної конференції «Правова й кримінологічна культура в механізмі протидії злочинності» (Одеса, 2012 р.). Доцентом Т.В. Мельничук проведено методологічний семінар для співробітників Інституту кримінології Католицького університету на тему «Organized Crime in Ukraine: From Soviet Times to Contemporary Patterns» (листопад 2015 р., м. Левен, Бельгія). У листопаді 2016 р. кафедрою був організований круглий стіл на тему «Кримінологічні та пенітенціарні проблеми зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання». Доцент Ж.В. Мандриченко брала участь у Міжнародній конференції «Арбітраж і медіація в теорії й практиці» (Польща, м. Новий Томишль).

Кафедра підтримує наукові зв'язки з навчальними закладами й установами України й зарубіжжя: Кримінологічною асоціацією України, Українським пенітенціарним товариством, Координаційним бюро з проблем кримінології (професор В.М. Дрьомін є членом бюро), Національною академією правових наук України, Європейським товариством кримінологів.

Співробітники кафедри успішно поєднують викладацьку роботу з організаційною, сприяючи вдосконаленню навчального, наукового та виховного процесу в університеті. Так, доцент О.М. Ізовіта є начальником навчально-методичного відділу університету, доцент О.В. Дикий – начальником науково-дослідної частини, доцент В.Я. Цитряк – заступником директора Інституту кримінальної юстиції. Доцент А.А. Березовський багато років був деканом факультету заочного навчання, професор В.М. Дрьомін протягом 2010–2015 рр. обіймав посаду проректора університету з наукової роботи.

Із моменту заснування кафедри й донині організаційною роботою, плануванням навчального навантаження,

веденням документації кафедри успішно займається старший лаборант Лариса Григорівна Соболева, допомагає їй у цій роботі лаборант, аспірант кафедри Євгенія Дика.

Співробітники кафедри систематично підвищують свою кваліфікацію, беручи участь у методологічних семінарах провідних учених університету та проходячи стажування в органах державної влади й наукових інституціях в Україні та за кордоном. Зокрема, доцент Т.В. Мельничук за підтримки стипендіальної програми Коїмбра Груп (Coimbra Group Scholarship Programme) у жовтні – листопаді 2015 р. проходила стажування в Інституті кримінології Католицького університету м. Левен (Бельгія). Протягом 5–13 червня 2016 р. Т.В. Мельничук узяла участь у Spring School in European Integration «Human Rights as a Key for Democracy» («Права людини як ключ до демократії»), відвідавши в м. Страсбург Європейський суд із прав людини та Раду Європи, пройшла стажування за програмою «Викладання та розроблення навчальних кейсів для вивчення державної політики: тренінг для тренерів», який відбувся 21–26 серпня 2016 р. у м. Львів, де серед викладачів був усевітньо відомий політичний економіст д-р Френсіс Фукуяма.

Професор В.М. Дрьомін читав лекції з проблем протидії організованій злочинності та корупції в Американському університеті (Вашингтон, США, листопад 2003 р.; лютий 2005 р.), у Школі права Піттсбурзького університету (Піттсбург, США, січень 2005 р.).

Кафедра досить плідно займається науковою діяльністю студентів. При кафедрі постійно проводяться засідання студентського кримінологічного наукового товариства за темами, обраними студентами; обговорюються найбільш актуальні проблеми розвитку кримінологічної науки й кримінально-виконавчого права в Україні, особливості криміналізації сучасного суспільства. Керівниками наукового студентського товариства є завідувач кафедри,

